

A Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetében 2009 tavaszán életre hívott 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely (www.20szadhangja.hu) a maga szerény eszközeivel a magyar társadalomkutatás, ezen belül a kvalitatív módszerekkel készült kutatások örökségét kívánja gyarapítani. Műhelyünk összegyűjti, digitalizálja és közkinccsé teszi a kutatók által felajánlott interjúk, dokumentumok, stb. másolatait. A kutatóműhely célja a magyar szociológia „hangzó” örökségének leltárba vétele, a kvalitatív módszereket alkalmazó magyar szociológiai műhelyek történetének feltárása és dokumentálása, valamint új történeti szociológiai kutatások kezdeményezése az összegyűjtött interjúk bázisán. Sorozatunkban egy-egy, már feldolgozott és online elérhető gyűjteményt mutatunk be azzal a nem titkolt céllal, hogy a potenciális új kutatók érdeklődését a gyűjtemény iránt felkeltsük.¹

TARI ÖRS LEHEL²

KAMARÁS ISTVÁN GYŰJTEMÉNYÉNEK BEMUTATÁSA

*„Számomra a regula sarkalatos erényei a nyitottság, a kreativitás, a rácsodálkozás és derű”
(Kamarás 2008)*

Betekinteni Kamarás István tudományos pályájának öt évtizedébe spirituális utazást jelent a kutató számára. Talán közel akkorát, mint amekkorát magának a vallásszociológus-irodalmár-írónak jelentett, kezdve a szentimrevárosi földalatti katolikus mozgalomtól egészen legújabb könyveinek megjelenéséig, melyek közül a *Titkos kutatónapló* (Kamarás 2015) című ifjúsági regény összefoglalja az induláshoz szükséges legfontosabb tudnivalókat a kutatók újabb generációja számára, tájékozódási pontokat nyújtva azoknak, akik könyvbéli szociológus nagypapájuk nyomdokaiba kívánnak lépni.

Kamarás István kutatásai életünk látszólag egymástól távol eső szegmenseire fókuszálnak. Pályája kezdetétől vizsgálta magát az olvasó embert, első kutatása ebben a témában később intézményesült keretek között befogadás-vizsgálatok valódi sorozatává nőtte ki magát. Röviddel a rendszerváltás előtt figyelme az alternatív hitközösségek és a papi szerepek felé fordult, majd némi szünetet követően, vallásszociológiai tevékenysége mellett, érdeklődése újból az irodalmi művek befogadása irányába fókuszált. Mint melléktémákkal foglalkozott a kisvárosi értelmiség helyzetével, az értékrend kérdéseivel, az olvasótáborok módszertanával, hajógyári munkások életútjával, az embertan–erkölcsstan tantárgy kidolgozásával (beleértve általános és középiskolai, valamint egyetemi tankönyvek írását is). Ezeket a területeket sokszor nem egymástól elszigetelten kutatta, hanem „összeszervezve” készítette az interjúit.

Kutatásainak irányadó célkitűzése társadalmi létünk jelentős kérdéseinek megválaszolása: mennyire határozza meg az egyént az üzenetek befogadására való képessége és hajlandósága, illetve miben rejlik az emberi

1 A gyűjtemények létrejöttét az OTKA 77566 és 101046, a cikk megírását az OTKA 115644 sz. kutatása támogatta.

2 Vera & Donald Blinken Open Society Archives

közösségek valódi ereje? Ezekre a kérdésekre igyekezett választ találni, amikor a magyar és világirodalom, valamint a filmek fogyasztói befogadását, a szakszervezeti könyvtárak dolgozóinak olvasási szokásait, vagy a Krisztus nevében összeülő asztaltársaságokat vizsgálta. Kétségtelenül ennek a sokszínűségnek köszönhető, hogy Kamarás István munkáiban a kutató, a kutatási téma és az olvasó kapcsolata akaratlanul is személyessé válik.

A 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely számára rendelkezésre álló anyag (http://voices.osaarchivum.org/409_05) leírásában nagy segítséget jelentett Tibori Timea Kamarás Istvánnal készített szakmatörténeti interjúja (<http://20szazadhangja.tk.mta.hu/szakmatortenet/kamaras-istvan>). Az életpálya feltáráshoz segítséget nyújtott Kamarás István példamutató hajlandósága munkáinak online közzétételére, valamint naprakész internetes jelenléte is.³

ÉLETRAJZI ADATOK ÉS TUDOMÁNYOS PÁLYA

Kamarás István 1966-ban végzett az ELTE magyar-könyvtár szakán, majd 1975-ben Magyarországon az elsők között szerezte meg szociológus diplomáját. Két évig a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárosaként, majd tizenhét évig, 1985-ig az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjának (KMK) Olvasáskutatói Osztályán dolgozott, melynek több mint egy évtizeden át vezetője is volt. Ebben az időszakban empirikus szociológiai és szociálpszichológiai kutatások keretében vizsgálta egyes társadalmi rétegek olvasási kultúráját, könyvtárhasználati és olvasási szokásait, az irodalmi ízlést és annak alakíthatóságát, valamint az irodalmi művek fogadtatását és befogadását. A rendszerváltást megelőző öt évben a Művelődéskutató Intézet munkatársa volt, ahol művészetszociológiai és vallásszociológiai kutatásokat végzett. 1990 és 1995 között az Országos Közoktatási Intézetben pedagógusképzés keretében az embertan, erkölcsstan és vallásismeret témakörök referense. Ebben az időszakban létrehozta az embertan műhelyt, valamint az emberismeret műveltségi terület kidolgozásával részt vett a Nemzeti Alaptanterv tervezési munkálataiban.

Tanári pályája a hetvenes években kezdődött, több egyetemen és főiskolán oktatott. Az ELTÉ-n művelődés-, olvasás-, művészet- és irodalomszociológiát, a szombathelyi főiskolán művészet- és vallásszociológiát, a Veszprémi Hittudományi Főiskolán vallásszociológiát és embertant tanított, de oktatott a jászberényi, sárospataki, bajai és nagykőrösi tanítóképző főiskolákon is. 1996 és 1998 között a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Intézetében dolgozott, majd 2004-ig a Pannon Egyetemen az általa létrehozott Antropológia és Etika Tanszék vezetője volt. Három évig az MTA Művelődéskutató Bizottságának titkáráként, hat évig a Magyar Szociológiai Társaság Vallásszociológiai szakosztályának elnökeként tevékenykedett. PhD fokozatát 1997-ben alkalmazott nyelvészetből szerezte az irodalomszociológiai munkásságát összefoglaló *Olvasatok* című könyvével (Kamarás 1996), 2000-ben habilitált a *Krisnások Magyarországon* című tanulmányával (Kamarás 1998). Az *irodalmi mű befogadása* című akadémiai doktori disszertációját 2008 áprilisában védte meg (Kamarás 2007).

A tudományos életen kívül számos más területen találkozhatunk munkásságával. Több gyermek, ifjúsági, kulturális és tudományos rádiós program műsorvezetője és szakértője, íróként szépirodalmi műveket (regény, meseregény, misztériumjáték) publikál, díjnyertes hangjátékok szerzője, valamint az 1970-es évek elején éledő olvasótábori mozgalom létrehozóinak, „ősbölnyeinek” egyike. Tudományos fokozatait soha nem jelöli, az

³ Kamarás István honlapja: <http://www.kamarasistvan.eoldal.hu/> (Letöltve: 2017. január)

utóbbi években neve után az OJD titulust használja: ennek eredete *Ipiapi atya* (Kamarás 2000) című regényében keresendő, melynek főszereplője az Ordo Joculatorum Dei, azaz Isten Bohócainak Rendje tagja.

A 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely gyűjteményébe került anyagok tematikusan, kutatásonként kerültek feldolgozásra. Bár a vizsgálatok közt időben és a mintavétel szempontjából is számos átfedés van, tematikailag a gyűjtemény sorozatai jól elkülöníthetők egymástól. Így külön sorozat tartalmazza az irodalmi művek befogadásának vizsgálatát dokumentáló anyagokat, mely gyűjteményrész sajnos igen hiányos. A papi szerepeket, valamint papi pályaelhagyást vizsgáló kvalitatív religiográfiai anyagok a *Júdások vagy Péterek* című sorozatba kerültek. A *Bensőséges bázisok* című kutatás a rendszerváltás előtt szubkultúraként megjelent egyházi csoportok tevékenységét vizsgálta. A gyűjteményben helyet kapott a nevezetesebb lelkigyakorlatok során összeállított kutatási dokumentáció, például a nagymarosi Lelkierőművel vagy a beat misével foglalkozó elemző anyagok is.

IRODALMI MŰVEK BEFOGADÁSÁNAK VIZSGÁLATA

Kamarás István a hatvanas évek második felében Ughy Jenővel, Mándi Péterrel, Szentirmai Lászlóval, H. Sas Judittal, Gereben Ferencsel és másokkal együtt az olvasási szokásokat vizsgálta. Az Akadémiai Könyvtár Levéltári Csoportjánál dolgozva, Sárdi Péter matematika-könyvtár szakos munkatársával a könyvtárosok olvasási szokásainak felmérésére tettek kísérletet, kifejezetten kvantitatív kutatási módszerekkel, 400 kérdőív felhasználásával. A kutatás eredményeit a Könyvtárosban is publikálták (Kamarás–Sárdy 1968: 547–551), amire felfigyelt a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) is. Nem sokkal később Kamarás a KMK Gerő Vera vezette Igénykutató csoportjába került, ahol első feladata *A munkás és a könyv* című vizsgálat országos mintán történő felvétele volt *Háromezer ipari munkás és az olvasás* cím alatt futó első kutatását Cseh-Szombathy László segítette. Az interjúkészítőket szakszervezeti és egyéb könyvtárosok közül választották ki, akik a munkahelyükön keresték fel az alanyokat (Péterfi 2010: 772).

A Nagy Attilával, Gereben Ferencsel, majd Katsányi Sándorral bővülő olvasáskutatási műhely körül 50–60 állandó külső (zömmel könyvtárosokból álló) munkatársi gárda alakult ki, akiket több kutatásba is be tudtak vonni. Ebben az időszakban az irodalmi művek befogadása (fogadtatása, értékelése, elfogadása, hatása és értelmezése) és kifejezetten a szociálpszichológiai és szociológiai tényezők szerepe került a vizsgálatok fókuszába.

A befogadási tematikájú kutatások visszatérő tárgyaként vizsgált Bulgakov *A Mester és Margarita* című regényének recepcióanalízisét két esztétika szakos tanítványával, Gábor Györggyel és Sente Péterrel végezték. A 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhelyhez került anyag ehhez a kutatáshoz kapcsolódik, mely egy magyar, orosz és észt anyanyelvű olvasók körében zajló nemzetközi összehasonlító vizsgálatnak indult és végül – miután a Szovjetunióban csak illegálisan folytatódhatott volna – leszűkült mintával zárult.

A kutatócsoport az olvasás folyamatát és egyes szövegrészek befogadását vizsgálta, többféle mintával. Az alapmintába 255 olyan könyvtárhasználó került, akik maguk választották a regényt olvasmányul (szakmunkások, középiskolások, vallásos középiskolások, bölcsészek, diploma nélküli szellemi dolgozók, műszaki értelmiségiek, humán értelmiségiek és vallásos értelmiségiek 20–40 fős csoportjai). A regény első fejezetének befogadás-vizsgálatához egy 117 fős mintát használtak, melynek tagjai 57 állami, 26 egyházi, 15 dolgozók gim-

náziumába járó diák és 19 szellemi foglalkozású dolgozó volt. A 14. fejezet befogadásának vizsgálatát egy 30 fős, szakmunkásokból, diákokból és szellemi foglalkozású dolgozókból álló mintán végezték; végül az egész regény olvasásának folyamatát egy 38 fős, gimnazistákból és irodalom szakos főiskolásokból és egyetemi hallgatókból álló mintán vizsgálták. A kutatás folytatásaként 17 ország 134 olvasójának értelmezéseit Kamarás összevetette a korábban vizsgált laikus olvasókéval. Ebben a vizsgálatban már Balassa Péter, Gábor György, Kisbali László és Kiss Ilona voltak az irodalmi szaktanácsadói. A kutatást Kamarás 1994-ben, száz gimnazista körében részlegesen megismételte, majd 2004-ben még egyszer, a legfontosabb befogadási dimenziókban, a Veszprémi Egyetem 75 bölcsészhallgatójával (adatok: Kamarás 2007: 16).

A vizsgált minták sokszínűségét több esetben az egyéb kutatásokkal való összevonás is fokozta, amikor az irodalmi olvasottság, ízlés, a befogadói viselkedés vizsgálatát vallás- vagy értékszociológiai kutatásokba is beépítették. Kamarás állítása szerint az irodalommal kapcsolatos olvasói és befogadói viszony fontos jellemzője mind az egyének, mind a csoportok habitusának, magatartásának és értékrendjének (Kamarás 2007: 7).

A 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhelyhez került gyűjtemény a befogadás-vizsgálatok során keletkezett tanulmányok egy részének kéziratait tartalmazza. Köztük szerepel Balogh Zoltán *A tudományos-fantasztikus irodalom fogadtatása Magyarországon* című tanulmánya, melynek egy Kamarással közösen jegyzett változata az Élményalakzatok II. kötetben jelent meg (Balogh–Kamarás 1985: 139). Az archívumban ezen kívül megtalálható Kamarás István számos magyar és külföldi recenzió, illetve elemzés feldolgozásával készült kéziratot tanulmánya *A Mester és Margarita lehetséges értelmezéseiről*. A gyűjteményben szerepel az ehhez szorosan kapcsolódó, szintén kéziratot tanulmánya a procepció és olvasási stratégia viszonyairól, valamint sok más egyéb, a mű befogadásának vizsgálatát elemző tanulmány is. Igen értékes részét képezik a sorozatnak a mellékelt kérdőívek, melyek a felnőttek és külön a gyermekek kulturális fogyasztási szokásait mérték fel. Ezek mellett megtalálhatók a kutató által kézzel írt jegyzetek az ízlés és az olvasási szokások vizsgálata témaköreiben.

JÚDÁSOK VAGY PÉTEREK? PAPI SZEREPEK

Kamarás István kilencvenes évekbeli kutatásai túlnyomó részben kvalitatív vallásszociológiai vizsgálatok voltak. Ebben az időszakban zajlott az 1949–1961 közötti szentimrevárosi illegális katolikus ifjúsági mozgalom (ennek maga is résztvevője volt egyetemi tanulmányai előtt) feltárására irányuló kutatás. Ebből született később a *Búvópatakok* (1992) című retrospektív szociográfiai munkája, valamint ehhez kapcsolódóan a gyülekezeti lelkipásztorkodás témakörében íródott *Egyházközség-építők* (1992).

A Szent Gellért Kiadó kérésére vállalkozott a pályaelhagyó katolikus papok vizsgálatára. A 60 interjúra épülő kutatás eredményeit feldolgozó, *Júdások vagy Péterek?* (Kamarás 1992) című kiadvány heves visszhangot váltott ki egyházi berkeken belül. A mű előszavában Tóvölgyi László gyenesdiási plébános szerint a vallásszociológus tűzfészekbe nyúl, amikor a katolikus egyház egyik legkényesebb problémájáról: a szolgálatukat végleg elhagyott papokról készít tanulmányt, religiográfiát (Kamarás 1992: 5). A „religiográfia” kifejezés, mely a szerző tudatos fogalomalkotásának eredménye, a vizsgálati módszerek sokszínűségére utal. A vizsgált jelenség a szerző szerint nem erőszakolható bele a szociológia skatulyájába, hanem más; pszichológiai, egyháztörténeti, teológiai, dogmatikai és pasztorális szempontokra van szükség a feltárásához (Kamarás 1992: 12).

A kutatás élettörténet-interjúkon alapult, melyek fókuszában a papi élet és annak nehézségei álltak. A beszélgetések során Kamarás István a fontosabb életútelemelek felvételével kezdett, majd a vizsgálat fókuszába eső életúteseményekhez érve belenagyított a képbe, tágabb kontextusba helyezve és érthetőbbé téve az eseményeket és a pályaelhagyás okait. Külön figyelmet szentelt a tanulóéveknek, valamint a kilépést követő életnek is. Ahogy a kutatás eredményeit feldolgozó műben, az interjúkban is hangsúlyosan szerepet kap a cölebsz életforma, mely nem feltétlenül a szexuális életmódtól való tartózkodást, hanem a társtalanságot jelenti (Kamarás 1992: 215–216). Kamarás nem kizárólag pályaelhagyó papokat kérdezett, hanem az egyházi élet egyéb szereplőit is, akik kifejtették véleményüket a jelenségről. A kutatáshoz tartozó nagyinterjúk részét képezik a 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhelynek adományozott iratanyagának. Emellett ebben a sorozatban kaptak helyet a papi szerepfelfogásról készült interjúk is.

BÁZISKÖZÖSSÉGEK

Nem könnyű konceptualizálni, miben állnak a bázisközösségek: szellemi műhelyként, imacsoportként, szubkultúráként, ellenzéki csoportként, szektaként, vagy akár a jézusi modell megtestesüléseként is meghatározhatók. Kamarás István leginkább Krisztus nevében összeülő asztaltársaságokként jellemzi őket (Kamarás 1994: 7). A kutatás idején számukat 2–3 ezerre, tagságuk létszámát harminc-negyvenezerre becsülte. A 8–15 fős kiscsoportok többsége katolikus volt, de akadtak köztük más felekezetű, valamint önmagukat ökumenikusnak valló tagok is. A vonatkozó kutatás eredményei a *Bensőséges bázisok* című kötetben jelentek meg. A vizsgálat igen jelentős mintával történt: a kutatás 155 közösségre terjedt ki, csoportonként átlagosan legalább 3 emberrel készült interjú.

A kutatási hipotézis szerint a báziscsoportok egyedi közösségi élménnyel ajándékozták meg a résztvevőket egy olyan világban, ahol a kereszténység individualizálódása, a vallási élet személytelenné válása, a valódi keresztény közösségek hiánya olyan állapotot eredményez, mely nem áll összhangban az evangéliumokban megfogalmazott célokkal (Kamarás 1994: 8).

A kutató szerint a báziscsoportok négy típusa különböztethető meg: a lelkeségi mozgalmaké, a plébániához tartozóké, a karizmatikus személyhez kapcsolódóké és végül a teljesen függetlenké. A magyarországi közösségek jelentős része valamely nagyobb hazai, vagy külföldi vallási mozgalomhoz köthető (pl. a Regnum Marianum itthoni közössége, vagy a Magyarországon meghonosodott olasz Mária műve) (Kamarás 1994: 8).

E közösségek egy része a kezdetektől az egyházon belül működött, mások a rendszerváltás után még vártak a legitim egyházi közösséggé válásra, ezzel gyakran konfliktust gerjesztve a katolikus plébániákkal, a legtöbb azonban erejét veszítette és elsorvadt a rendszerváltás utáni új társadalmi környezetben.

Kamarás szerint e kisközösségek egy Krisztus nevében létrejövő transzcendens erőter alkotóelemei, melyek „embertudományi módszerekkel” nehezen megközelíthető kapcsolatrendszer alkotnak, de társadalmi-lélektani természetű alakzatként is értelmezhetők (Kamarás 1994: 10). Kamarás elsősorban arra volt kíváncsi, hogy a transzcendens erőterbe való szakrális „átlépés” mely nyomait lehet szociológiai vizsgálódás tárgyává tenni. Következésképpen a kutatás egyik fő célja az volt, hogy megtalálja a vallási közösségeket a nem vallási közösségektől megkülönböztető legfontosabb tulajdonságokat. Ezért jellemzi őket esetlegesen szeretet-közös-

séggként, személyes közösségként, küldetéstudattal rendelkező közösségként; de nevezi őket preszociális (azaz semmilyen formális szerveződéshez sem kapcsolódó), vagy posztszociális (más szervezettel opponáló) közösségeknek is; ábrázolja őket valódi kisközösségeknek, vagy más szerveződések pótító átmeneti formációknak; illetve utal rájuk az egyház legfontosabb építőkövei, bázisai, vagy inkább perifériája gyanánt. A kutatás azt is vizsgálta, hogy a közösség missziós osztagként vagy remeteséggként funkcionál-e, és fogyasztója, előállítója, vagy továbbadója a vallási javaknak (Kamarás 1994: 11–12).

A kutatás 1986-ban kezdődött a Vitányi Iván vezette Művelődéskutató Intézetben azzal az elképzeléssel, hogy történetük és működésük megismerése után tíz éven keresztül figyelik ötven katolikus kisközösség életét. A kutatásba egy év múlva bekapcsolódott a Janus Pannonius Tudományegyetem Jogi Karának Filozófiai Tanszékén a Jóri János vezetésével folyó vallásszociológiai kutatások egyike, melynek keretében Kerékgyártó István a katolikus kisközösségek szociológiai vizsgálatára vállalkozott. A közös kutatás során 40 kisközösség 120 tagjával készítették rövidített életútinterjút, valamint kérdőíves interjút, melyben vallásosságukat, valamint az egyházhoz való viszonyukat vizsgálták. 1991-ben, már az Országos Közoktatási Intézet munkatársaként Kamarás kibővítette a mintát, immár 150 bázisközösség működésének tanulmányozása céljából. A *Bensőséges bázisok* kutatás során készült interjúk is a 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhelyhez kerültek, ahol a dokumentumokat báziscsoportonkénti bontásban dolgozták fel.

LELKIGYAKORLATOK

A 20. Század Hangja kutatócsoport által feldolgozott gyűjtemény *Lelkigyakorlatok* címet viselő sorozatának jelentős részét a *Lelkierőmű Nagymaroson* (Kamarás 1989) című szociográfiai munka megjelenését megelőző kutatási munka dokumentációja képezi. A tanulmány a Művelődéskutató Intézetben készült, 1989-es kiadása előtt a kutató és munkatársai éveken keresztül résztvevő megfigyeléssel követték a Nagymaroson évente kétszer megrendezésre kerülő ifjúsági találkozók történetét, valamint interjúk és magnófelvételek segítségével rekonstruálták az 1976 és 1986 közötti találkozók eseményeit. Kamarás a vallási témájú szociográfia műfaji meghatározásának értelmezését ebben az esetben is religiográfiára tágította.

A nagymarosi találkozók vizsgálata szintén kvalitatív eszközökkel történt. Kamarás igyekezett a találkozók történetét rekonstruálni, majd mindezt a helyszínen történt megfigyeléseivel kiegészíteni. Ebben a vizsgálatban több munkatárs is segítette, több szempontból figyelve az eseményeket, melyeket akkoriban a belügyi szervek is követték. A kutatás során kombinálták a résztvevő megfigyelést, az intenzív interjúkészítést és a résztvevő közösségek tagjainak kérdőíves-skálás tesztelését. Kamarás szerint a vallásszociológia területén laikusnak számító segítői „*mint az Európából Polinéziába érkező néprajzosok, úgy jöttek el a nagymarosi katolikus ifjúsági találkozóra*” (Tibori 2013: 25), de meglátásaik igen hasznosnak bizonyultak, hiszen különleges és egyedi nézőpontot képviseltek.

A gyűjtemény jelentős részét képezi a nagymarosi találkozók vezető zenészenek és „sztárjának,” az újraevangelizációs mozgalom egyik kiemelkedő alakjának, Sillye Jenőnek a munkássága körüli vita. A Nagymaros helyszínről központi rendezvények mellett az országban több hasonló jellegű regionális találkozó anyagai is kutathatók. Ilyenek az adocsi ifjúsági zarándoklat, a debreceni regionális találkozó, és más összejövetelek Egerben, Győrben, Miskolcon, Segesden, Veszprémben, Hajóson.

Akár befogadás-vizsgálatait, akár vallásszociológiai kutatásait tekintjük, Kamarás István munkásságának elemzése elengedhetetlen a késő szocializmus és a rendszerváltás kultúrtörténetének vizsgálatához. A hivatalos kultúr- és egyházpolitikai kánon repedéseiben élő humánus választásait és értékítéletét vizsgáló munkáival addig árnyalja a szocializmus emberképét, mígnem kiderül, hogy olyan ember talán sosem létezett.

HIVATKOZÁSOK

- Kamarás I. – Sárdy P. (1968) A községi könyvtáros – mint olvasó. *Könyvtáros*, 9.
- Balogh Z. – Kamarás I. (1985) *Élményalakzatok II.* Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó.
- Kamarás I. (1989) *Lelkierőmű Nagymaroson.* Budapest: Művelődéskutató Intézet.
- Kamarás I. (1992) *Júdások vagy Péterek?* Budapest: Egyházforum.
- Kamarás I. (1994) *Bensőséges bázisok.* Budapest: Országos Közoktatási Intézet.
- Kamarás I. (1996) *Olvasatok.* Budapest: Osiris.
- Kamarás I. (1998) *Krisnások Magyarországon.* Budapest: Iskolakultúra.
- Kamarás I. (2000) *Ipiapi atya.* Budapest: Kairosz Kiadó.
- Kamarás I. (2007) *Az irodalmi mű befogadása.* Pannon Egyetem BTK Antropológiai és Etika Tanszék – Gondolat Kiadó.
- Kamarás I. (2008) *Mi az OJD?* http://www.kamarasistvan.eoldal.hu/cikkek/ojd/mi-az-ojd_.html (Letöltve: 2017.01.21.)
- Kamarás I. (2015) *Titkos kutatónapló.* Budapest: Luther Kiadó.
- Péterfi R. (2010) Egy értelmiségi műhely az olvasás szolgálatában. *Könyvtári Figyelő*, 4.
- Tibori T. (2013) *Kamarás 10071502 – Interjú Kamarás István vallásszociológussal, az irodalomtudományok doktorával, 2013. április 4-én* (Kézirat).